

IGAZOLATLAN

Gerlóczy Márton: *Igazolt hiányzás*
Ulpius-ház, 2003. 327 oldal, 1980 Ft

Kedves Igazgató Úr,
 megkért, hogy olvassam el Gerlóczy Márton könyvét és mondjam el a véleményemet róla. Sajnos, semmi jót nem tudok írni, s így nem tudom megerősíteni azt a sejtelmét, hogy a kedvezőtlen kritikák kevésbé az ifjú szerzőt, mint inkább az Ön könyvkiadóját büntetik, mert letért a Magyarországon szokásos útról. Nekem tetszik ez az új csapás, tetszik, hogy kialakult kiadójának markáns témaköre (főképp judaica és erotica), tetszik, hogy jelentős és nálunk ismeretlen életművek bemutatására vállalkozik (mint amilyen Chaim Potoké és Ismail Kadareé), tetszik, hogy könyveik érdekében komoly PR-munkát végeznek, s még az is tetszik, hogy a témakörükbe vágó alacsonyabb regiszterbe tartozó sikerkönyveket adnak ki, amelyeknek hasznát aztán részben visszaforgatják a magasabb irodalom kiadásába. Szóval tetszik, hogy úgy viselkednek, mint egy piaci szereplő, mint akárhány nyugat-európai és amerikai kiadó. De Gerlóczy Márton könyve nem tetszik.

Egy fiatalember elmeséli veszendő első két évtizedét, tökéletes alkalmatlanságát bárminő beilleszkedésre, rendszeres ismeretszerzésre, iskolai bukdácsolásait, többszörös évismétléseit, kriminalitást súroló csínyeit, céltalan gonoszkodásait, nagy hányásokba torkolló alkoholos tripjeit, szétfolyó idejét. Ez remek is lehetne. De nem az. Hogy miért, hadd világítsam meg először a címmel. Az IGAZOLT HIÁNYZÁS talán nem a szerző, hanem a kiadó leleménye. Azt sugallja, hogy ugyan a főhős a szocializáció legtöbb állomásán hiányzott, de ez nem igazolatlan, hanem igazolt hiányzás, s az igazolás maga a szöveg. Azért gondolom, hogy ez inkább a kiadó nézőpontja, mint a szerzőé, mert noha a szöveg erősen öngazoló jellegű, de nem saját maga értékeihez van narcisztikus viszonya, hanem főalakja „őszinteségéhez”, „társadalomkritikájához”. A szerző sokat hízeleg hősenek, és sohasem kíméletlen vele.

Az igazolás, öngazolás retorikája mindent tönkretesz. (Miközben talán ugyanebből az okból lehet nemzedéki siker- vagy – ne adj' isten – kultuszkönyv.) Ezért nincs egyetlen tör-

ténet jól elmesélve, ezért nem ismerünk meg a főhősön kívül *egyetlen* figurát sem. Ezért unalmas a regény. Az úgynevezett őszinteség epikus áradásának gátat szab, hogy szerzője úgy érzi: igazolásra szorul; az igazolás élet pedig kicsorbitja az őszinteségben tetszelgő enerváltság. Gerlóczy Márton Marci nevű alakjával sem tud mit kezdeni, mert a frázisoktól hemzsező szüntelen önkörüljárás és önmagyarázkodás közben öntudatlanul váltogatja az azonosuló elfogadás és az enyhén hibázató distanciálódás nézőpontjait. Egy házúves ember, aki el akarja mondani furcsa kasmzorkorát, de nincs hozzá látószöge. Életanyaga szokatlan, de amit gondol róla, minden, csak nem eredeti. Ezért van szükség az áthárító, a világ felelősségét hangoztató kritikára, amely nem több ennél a közhelynél: néha – végtelenül sematikus – kitekint a gazdagok és sznobok bunkóságaira, de legtöbbször megelégszik a hős életébe beavatkozó emberek (legtöbbször tanárok) kicsinyes, gyakran visszatetsző, mert testi jegyeiket, szexualitásukat vagy éppen jóindulatukat gúnyoló torzképével. Az nem meglepő, mert az öngazolás logikájából következik, hogy az író a könyv majd' minden alakját alulstilizálja, s valóban, elképzelhető volna egy bátor, komisz regény, amelynek minden szereplője tahó. De itt a főhős szájából deklarációt hallunk, hogy ő „*elébe ment minden megfogható emberi kapcsolatteremtés problémájának*” (227., az idézet mellékesen jelzi a szöveg nyelvi állagát), érdeklik az emberek, keresi a jóságot és a természetességet, keresi és megtalálja a hangot bárkivel – kivéve mindenkit a regény szereplői közül. Így lesz a bátorságból mentegetőző és átlátszó rosszindulat. Meglepő vonása viszont Marci alakjának, hogy maszpisz kispolgári bornírtsággal utasítja el az övétől eltérő úgynevezett devianciákat: rendesen buzizik – nem kutatom, hogy direkt vagy paradox motívumok által vezetett –, s gyakorló piás létére megveti a könnyű drogok fogyasztóit.

Az IGAZOLT HIÁNYZÁS dokumentáris érdekessége az, hogy hőstét jóindulatú világ veszi körül. Komplikált, de liberális család, öntudatosan szabadelvű, semmifajta kezelhetetlenségtől, beilleszkedési zavartól meg nem rettenő, a személyiséget tisztelő, a tekintélyvel még a tudásra sem kiterjesztő, a követelményeket és szankciókat minimalizáló, a legkisebb kedve-

ző jelet ugrásra készen jutalmazó különleges iskolák. A 90-es évek szabadsága. Egyetlen, kissé régimódián az anyagot megkövetelő tanár ebben a világban a legfőbb rém és tanbetyár. A szerző úgy jár el, hogy az a kevés ember, akit Marci szeret vagy becsül (családja, mindenekelőtt édesanyja), testetlen árnykép, ha egyáltalán megjelenik a regény lapjain, s az a sok, akit nem (noha az ép erkölcsi érzék alapján esendőségükben is hála illetné meg legtöbbször buzgóságukért), karikatúráként tengeti életét.

Ugyanez a jóindulat folytatódik a kiváló Jancsó Miklós abszurd, íróvá avató, a magyar irodalomba befogadó szövegével a könyv hátoldalán s magával a kiadói döntéssel is. Ez a döntés könyvet s regényt látott egy szövegben, amelyben néhány melankolikus költői sor kivételével semmi – arányérzék, kompozíció, narráció, karakterizálás, gondolat! – sem vall arra, hogy író született volna. Amitől akár még születhet is – egyszer, valamikor.

Szóval sommásan válaszolva a föltett kérdésre: noha minden előítélet nélkül vettem a kezembe, úgy tettem le, hogy sem Gerlóczy Márton könyvét, sem pedig hőstét, Marcit – nem szeretem.

Szívélyes üdvözléssel:

Radnóti Sándor

JÓZSEF KÖNYVE

Széfer József. A tanítványok tanulmánykönete a tanítómester (Rabbi), Prof. dr. Schweitzer József tiszteletére, 80. születésnapja alkalmából Open Art, Budapest, 2002. 292 oldal, az ára nincs feltüntetve

I
Ünnepi kötetet (Festschrift) összeállítani és megjelentetni – úgy tűnik – manapság már végérvényesen egy letűnt korszak szokása, egy olyan korszaké, amely félreérthetetlenül a modern tudományosság (nagyjából az elmúlt két évszázad) történetének formajegyeit viseli magán, egy olyan korszaké, amely képes áttekinteni saját történetét, s *névről* ismeri a szellem, valamint a tudomány embereit (nem csupán

az óriásokat, hanem a szorgalmas vízholdokat is), egy olyan korszaké tehát, amely a tanítás, az írás kiemelkedő teljesítményeit ünnepi eseményként értékeli. A magát mulhatatlannak vélő, szélesen hömpölygő, *epikus* korszakok jelentik a természetes közegét nemcsak mindenfajta „ünnepi kötetnek”, hanem annak az ünnepi együttidőzésnek is, amely nyugodt méltósággal munkálja ki azt az alakot, illetve életutat, amelyet a kollégák, tanítványok részéről tisztelet és szeretet övez.

Ám az epikus korszakokból kiszakadt írásművek, beszélgetések, együtt gondolkodó közösségek szerterajzanak a vallásos, illetőleg a profán kultúrhistoria világában, és azután már csak kivételes alkalmakra, ideig-óráig gyülekeznek össze; összegyülekezésük a szellemtudományok szemszögéből az *ünnep* (fogalom) előfeltétele s egyúttal valódi értelme. Ha pedig a kivételes alkalom beteljesül, immáron kizárólag az összegyülekezők súlyától, szellemi hatalmától függ, hogy mennyire képesek maradandóan *jelen lenni* az efemer léptékű hétköznapi létben.

Azt hiszem, a fenti helyzetrajz (avagy körkép?) hatványozottan érvényes a legtagabb értelemben felfogott magyar judaisztika 1945 utáni állapotára, különösképpen pedig azoknak a pályájára – az ünnepelt, Schweitzer József személyén kívül Schreiber Sándor nevét kell mindenképpen megemlítenem –, akik a judaisztikát nem csupán „kívülről”, világi tudományként művelték, hanem egyúttal tudós rabbiaként működtek, rabbinemzedékeket neveltek, és folyamatosan hitközségek élén álltak. Noha az ő életútjuk aligha nélkülözötte az úgynevezett „epikus távlatokat”, hosszú, kitarító erőfeszítések után érhettek meg, hogy a honi zsidó tudomány jószerével másodszer is kitörjön a gettóból, úgy, ahogy az – igaz, jóval impozánsabb módon – a XIX. század közepétől egyszer már megtörtént. Az elmúlt tíz-tizenöt esztendő során ugyanis – zsidó és keresztény részről egyaránt – jó néhány olyan hebraista tűnt föl, akinek a tudományos tevékenysége valódi reménységet nyújt arra nézve, hogy a magyar judaisztika talán majd egyszer visszanyeri azt a rangját, amelyet Kaufmann, Bacher, Blau és mások idején hajdan már kivívott magának. Ennek a reménységnek éppen a SZÉFER JÓZSEF a legkésebb manifesztuma. Aprócska csoda ez, s abban, hogy az említ-